List 15.

NOVICE

Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 9. aprila 1890.

Obseg: Trtna škropilnica c. kr. kmetijske družbe s Samassovo sesalko. — Črtica o kmetovalčevem izobraževanji. IV. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Trtna škropilnica c. kr. kmetijske družbe s Samassovo sesalko.

Razen galice, mislil je tudi na škropilnice. Škropilnice pa ne smejo biti samo po ceni, še važnejše je, da so tudi dobre. Trto je lahko škropiti z eno ali drugo pripravo, ali kako. Raztopljena modra galica naj pokrije s prav drobnimi kapljami kolikor mogoče vsak list. Škro-

Podoba 2.

Podoba 1.

Odbor naše kmetijske družbe se je pričel pripravljati na boj proti strupeni trtni rosi (rji) uže po zimi. pilnico, ki tako tekočino prši na trte, moramo imenovati dobro. Razen tega bodi škropilnica tudi ročna, iz dobre

tvarine in tekočino naj prši ali škropi tudi na najvišje trte (brajde). Zadnje je na Dolenjskem zelo važno, ker tam imajo zelo visoke trte, katere morajo do vrha škropiti. Škropilnice z vsemi takimi lastnostmi pa ne morejo biti prav cene. Odbor kmetijske družbe je pozvedaval, po čim je dobiti takih, in zaznal je, da stoje z bakreno brento od 25 do 40 gld. brez vozarine. Ta cena zdela se nam je odločno previsoka, in ker je dobro znani ljubljanski tovarnar in zvonar A. Samassa izumil prav izvrstno sesalko, dogovoril se je odbor z ljubljanskim obrtnikom ter pogodil se ž njim za izdelovanje škropilnic, ki so v nastopnih vrstah popisane.

Škropilnica obstoji iz bakrene ali železne brente, ki drži dobrih 12 litrov ter se nosi na hrbtu. Brenta ima vrat s pokrovom, skozi katerega se vliva raztopljena modra galica in apno. Da pa ne pridejo v škropilnico kake reči, ki bi utegnile sesalko pokvariti, zato je v vratu tudi sito, skozi katero se tekočina preceja. Še varneje bode pa ravnal tist, kdor bode tekočino, tudi skozi kako redko cunjo precejal. Podoba 1. kaže škropilnico od leve strani. Na tej strani je pritrjena Samassova patentna sesalka, katero škropilec goni z levo roko in sicer tako da privzdiguje gori in doli kakih 40 ⁄m dolgo ročico. Ta sesalka ima tlačilno in sesalno napravo v majhni bronasti posodi. Zaklopnice so krogle. S to sesalko, ki je vsa iz brona, more se naredtti 10 atmosfer pritiska. Iz sesalke, katera sesa tekočino iz brente, pa drži ob brenti medena (mesingasta) cev v meden vetrnik, ki je toliko močen, da vzdrži najmanj 4 atmosfere zračnega pritiska. Ta vetrnik je na desni strani (glej podobo 2.) brente. Na tej strani je tudi pritrjena kavčukova cev, ki ima na konci kakih 40 ⁄m dolgo medeno pipo. To pipo drži škropilec v desni roki in jo lahko tako naravna, da škropi (prši) prav drobne kaplje kakor megla, ali pa bolj debele. Lahko pa tudi naredi curek, ki 12 ⁄m visoko gre. Luknjica od pipe mora biti popolnoma zaprta, kadar hočemo prav fino škropiti.

Škropilnica z bakreno brento, na kateri so vsi drugi deli bronasti ali medeni, stoji družbene ude 18 gld., neude 20 gld.; škropilnica s posvinčeno železno brento, na kateri so tudi vsi drugi deli taki kakor pri bakreni, pa stoji le 15 gld. ude, neude 17 gld. Res je ta cena za naše vinarje, ki so vsled slabih letin uže tako zelo na slabem, precej visoka, glede na izvrstnost stroja je pa nad vse nizka. Ako 10 vinarjev tako škropilnico skupaj kupi, vendar bodo še veliko bolje izhajali, nego če vsak posebe kupi kako preprosto in ceno, zato pa le slabo delajočo škropilnico. Priporočamo pa vsakemu, kupiti tako z bakreno brento.

Kdor kupi tako škropilnico, naj zlasti pazi:

1. da vliva vanjo čisto tekočino;

2. da le toliko goni sesalko, kolikor je treba, kajti kadar je v vetrniku zrak zelo stlačen, škropilnica nekaj časa sama od sebe škropi;

3. da jo precej po rabi dobro izmije s čisto vodo ter zbriše s suho cunjo;

4. da je sesalka vedno z oljem namazana.

Naročila na sesalke vzprejema c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani Vsaka sesalka, katero odda družba, ima vtisnen meden pečat.

Črtica o kmetovalčevem izobraževanji.

IV.

Kmetije čim dalje bolj propadajo. Vzrokov je mnogo, največkrat pa — ali vsaj poglavitni med drugimi — je slabo gospodarstvo ali gospodinjstvo, ali pa oboje skupaj.*) Za vzgled navedem naj le neko mnenje, ki je med prostim ljudstvom tu in tam navadno. Mislijo namreč, da so domači pridelki nekako zastonj, ali skoraj zastonj; zato tuni, da pri prodaji že ni tako strogo treba gledati na ceno, kakor pri kupljenem blagu, pri katerem je treba skrbeti, da se dobi nazaj vsaj svoj denar, da ni izgube. Večkrat bodeš čul, da to in ono toliko in toliko stane, ker se je to in ono moralo kupiti, vse drugo je pa iz domačega gradiva. Taki in enaki reki pojasnujejo nam do cela puhlo gospodarstvo, dokazuje nam, da mnogi niti pojma nimajo, kaj se pravi gospodariti. Ni čuda, da ljudje ob tahih okoliščinah čez mero tožijo o zunanjih bremenih, ko niti svojih gospodarskih razmer ne poznajo. Potanje se s tem vzgledom ne morem baviti, ker bi

*) Čitatelji naj mi blagovoljno oproste, ker večidel navajam slabe strani kmetijstva in tožim o neprilikah. Vem, da se je marsikdo že britko pritožil zaradi tega, češ: sovražni so nam ti ljudje in ti listi, ker vedno le slabo o nas govore in pišejo. Umevno je, da kaj takega ni prijetno tistemu, kogar zadeva, pa tudi tistemu ne, katerega silijo okoliščine, da o tem govori ali piše. Vsakdo bodi zagotovljen, da se to nikakor ne godi iz kakega slabega namena, nikakor pa še celo iz sovraštva, marveč edino le iz dobrega namena, da bi se odpravilo, kar je slabega.

Kdor svojemu bližnjiku le tisto kaže in hvali, kar je dobrega, je hinavec, ker mu prikriva brezdno slabosti, v katero se vedno bolj pogreza; kdor mu očita le slabosti, je zlobnež, ker ga zaničuje; — kdor pa mu pripoznava dobra dela, pa mu kaže tudi slabosti ter mu ob enem nasvetuje, s kakšnimi sredstvi se jih otrese, ta mu je prijatelj. Bolniku je treba leka! Tak namen ima tudi ta in imajo vsi enaki sestavki.

Rad in z veseljem pripoznavam, da je med ljudstvom mnogo dobrega zrnja, a žalostna je tudi resnica, da tudi razumništvo prepogosto greši. Vse premalo se meni za kmetski živelj in zajema raje iz tujih knjig. To je vzrok, da mnogokrat po strokovnih spisih kar mrgoli tujih besed. Kmetovalec položi tak spis iz rok, ker ne ume ravno tistih izrazov, kateri bi mu največ morali povedati. Ako opozoriš tega ali onega strokovnjaka na ta nedostatek, zavrne te, da „tehniški termini“ morajo biti, a da jih sami nimamo. To pa je le izgovor v sili. Osvedočil sem se, da ima i naš kmetovalec izrazov v izobilje; tu se najde nekaj, tamkaj nekaj, a manka požrtvovalnih mož, ki bi jih zbirali. Pač živo potrebujemo kakega „prof. Erjavca“! Gg. duhovniki, učitelji in kmetski izobraženci, ki bivate na deželi, pridite vedi na pomoč, nabirajte izraze in priobčujte jih! Nadomestimo „tujke“, ki so se vrinile v kmetijske, spise z „domačinkami“! Ne pačimo domačega govora, ampak gojimo in likajmo ga! Ne potrebuje li ravno kmetovalec najbolj domače pisave?!

moral pregloboko poseči v „nauk o kmetijskem gospodarstvu“, za kar je pa tukaj premalo prostora.

Končni namen gospodarstvu ob naših razmerah je: dohodke in stroške tako urediti, da dohodki pokrivajo vse gospodarske stroške, vrhu tega pa še gospodarju zagotavljajo pošten obstanek, ali — da bolj splošno povem — gospodarstvo naj skrbi za to, da se vsa glavnica kakega podjetja primerno obrestuje. Koliko se danes troši po nepotrebnem, koliko stroškov nima prave hasni, ker niso dosti premišljeni, koliko dohodkov je premajhnih, ker gospodarju manjka prave razsodnosti, in koliko bi več lahko pridobivali, ako bi se znali z vsem okoristiti! Ne bodem razpravljal obširno tega vprašanja. Opozorim naj le mimogrede — za vzgled — na naše sadjarstvo. Kakšno je! Koliko je zemlje, ki je zelo sposobna in mnogokrat za nič drugega porabna nego za sadjarstvo, a puščajo jo brez hasni. In še ti nasadi, kar jih je, kakšni so? Le redko jih kdo oskrbuje. Ako bi se poprijeli z večo pozornostjo te panoge, koliko bi nam lahko donašala! Dajala bi nam tečnega sadja na mizo, lepih novcev za gospodarstvo, okusnega in zdravega sadjevca (mošta) za pijačo, ki bi izpodrinilo strupeno špiritno žganje itd.

V dosego vsakega namena treba je sredstev. Tudi za dobro gospodarjenje treba je sredstev, in med njimi bistra glava ne sme biti zadnja. Marsikdo misli, da si kmetovalec sam prav nič ne more pomagati, marveč da je ves uspeh odvisen le od zunanjih vplivov. Res je, da mu vzame včasi kaka nesreča lahko na hip vse upanje, a kateri pameten človek bode mislil, da so vseh neuspehov krive zunanje sile, ko vendar vsak dan vidimo, kako gine kakemu zapravljivcu imovina, varčnemu sosedu pa se množi.

Kdor hoče doseči končni svoj namen, vedeti mora, kako se bode to zgodilo, sicer tava po temi. Kmetovalec, ki hoče dobro gospodariti, vedeti mora, kako se dobro gospodari, poznati mora kmetijsko vedo, in ker je ta veda obširna, treba se je učiti dalj časa.

Prvi strokovni pouk naj dobi kmetovalec v ljudski šoli, in sicer na podlogi razmer domačega kraja. Ta pouk naj bi bil toliko obširen, da bi zadostoval vsem manj imovitim kmetovalcem, onim pa, kateri bodo postali bolj imoviti gospodarji ter stopili večemu gospodarstvu na čelo, bode naj ljudskošolska strokovna izobrazitev podloga daljnjemu izobraževanju po kmetijskih šolah; kajti otrok v ljudski šoli nikakor ni dosti razumen, da bi mogel vzmagati iz „kmetijstva“ toliko, kolikor potrebuje dober kmetovalca — gospodar.

Kmetijske šole so toraj oni zavodi, kateri dajo kmetovalcem priliko izpoznavati po potrebi kmetijsko vedo, njen napredek in porabnost za dejansko kmetovanje — kateri uče kmetovanja in gospodarjenja. Čim veče so kmetije, tem več je treba gospodarjem vedeti. Zato imamo visoke kmetijske šole, ki omogočujejo največe izobraženja; više in srednje kmetijske šole, ki vzgajajo gospodarjev in uradnikov velikim posestvom, in niže kmetijske šole, katere skrbe za strokovno izobraženje gospodarjev in oskrbnikov trdnim manjšim in srednjim kmetijam in pa poslovodij pri velikih posestvih.

Niže kmetijske šole so za naše razmere najvažnejše. Različne so zelo, in sicer so take, ki trajajo po eno ali po dve leti (včasih celo 3 l) po leti in po zimi, ali pa take, kjer je le po zimi pouk, in slednjič take, kjer poučujejo sploh kak določen čas. Imenujemo jih kmetijske šole z enoletnim ali dveletnim (3 l.) poukom, poukom po zimi (zimske) in različne kmetijske tečaje. Po nekaterih uče kmetijstvo približno v vsem obsegu, po drugih pa le posamezne panoge. Šole, katere izobražujejo moško mladino, imenujemo lahko tudi gospodarske, one, ki vzgajajo žensko mladino, gospodinjske šole.

V Avstriji, tostran Litve, je vseh kmetijskih šol sto. Na Kranjskem imamo samo eno, in na vsem Slovenskem dve *): v Grmu pri Novem mestu in pa v Gorici — obe gospodarski niži šoli. Človek bi mislil, da se vse tare učencev po teh šolah, ker sta samo dve. A kaka zmota! Z največim naporom jih je komaj moči spraviti kakih dvajset na enem zavodu skupaj. Žalostno, pa resnično!

Kaj je neki vzrok tej malomarnosti? Nekoliko to, ker mnogo ljudi za kmetijske šole niti ne ve, nekoliko to, ker jim ne upajo, nekoliko uboštvo i. t. d. Razumniki bi lahko mnogo storili, da bi se ljudstvo bolje poučilo o kmetijskih šolah. To nam potrjuje resnica, da so se nekateri že potrudili, da so prav nadarjeni dečki prišli v kmetijsko šolo in jo tudi z dobrim uspehom dovršili. To dela dotičnikom čast, in s ponosom bodo lahko še kedaj gledali sad, h kateremu so pripomogli.

Priprosto ljudstvo kaj malo upa novostim, posebno če se tičejo njegovega stanu in jih zve od olikancev, ali pa iz knjig ali listov. Kolikrat se čuje: „Kaj bodo vedeli ljudje, ki sami ne delajo, kaj je kmetijstvo! Ako hočejo znati kmetovati, pridejo naj orat, kopat, kosit, mlatit i. t. d.“ Zato nič kaj ne cenijo kmetijskih listov, in kadar slišijo o kmetijskih šolah, le z ramami migajo. Tak človek ne bode nikdar poslal svojega sina v kmetijsko šolo; pretrd je, prevelik hlapec prirodni. Ker mu je le dela mar, ne pa tudi znanosti, da bi vedel, kako je najbolje in zakaj je ravno tako najbolje, ni pravi kmetovalec, ampak le delavec. Dalavec pa, in bodisi še tako dober, ni vselej tudi dober gospodar. Vendar pa je treba tudi dobrega gospodarja. Naj bode družina še tako delavna, naj prideljuje kolikor koli, zapravljiv ali neveden gospodar kmalu razmeče. Nasprotno pa dober gospodar mora poznati vsa dela, a ni treba, da bi jih vedno tudi sam opravljal.

Pri velikih kmetijah je samo z oskrbo, upravo, nadzorstvom i. t. d. toliko opravila, da je mnogokrat po več oseb samo za ta posel potrebnih, pa vendar imajo vsi dela od zore do mraka. Če ti, ki so nekako

*) Šol, po katerih učni ježik ni slovenski, ne štejem med domače.

*

glava vsemu podjetju, ne umejo kmetijstvu, kmalu zagospodarijo. Vendar je znana resnica, da po mnogih krajih po velikih kmetijah mnogo bolje gospodarijo, nego po malih. Zato je popolnoma neopravičeno mnenje našega kmeta, da človek, ki ima suknjo prikrojeno nekoliko bolj po životu, kmetijstva umeti ne more. Ko bi vedel, koliko učenja, truda in skrbi mora tak človek prebiti, predno kaj postane, gotovo bi drugače mislil. Da je treba pravilno združevati kmetijsko vedo in dejansko kmetovanje, povedal sem uže.

Mnogi kažejo tudi z velikim zadovoljstvom ponesrečene izšolane kmetovalce kot jako tehten protidokaz, češ: „Poglej jih, to stori šola!“ Žalibog imamo res tudi takih ljudi, ki so že mnogo poskusili, a ker se jim drugje ni hotelo posrečiti, poskusijo še kako kmetijsko šolo. Tamkaj delajo preglavico svojim učiteljem in na zadnje odidejo s praznimi glavami, ali pa stvari vsled nebrižnosti dosti ne umejo, naberejo si napačnih nazorov ter potem reči ne le ne koristijo, ampak jej celo škodujejo. Tudi slaboglavi učenci provzročajo mnogo neprilik. Ali take ljudi oponašati, dobre vzglede pa prezirati, pač ni pametno. Saj ni šola kriva, če so se ponesrečili!

Edino uboštvo bilo bi tehten vzrok. Mnogo tako obsežnih kmetij, da bi prav živo potrebovale strokovno izobraženega gospodarja, vsled slabih gospodarskih razmer ni v stanu dati mu potrebnih sredstev za izobraženje. V tem slučaji pomagajo naj drugi. Deželni zbor kranjski dovolil je dvanajst ustanov (podpor) po sto gld. za take kmetske sinove, ki stanejo po dovršeni kmetijski šoli doma. Ta lepi vzgled naj bi posnemale občine in imeviti zasebniki, in omogočili bi mnogemu kmetskemu gospodarju strokovno izobraženje.

Pomisleki nekaterih kmetovalcev nasproti kmetijskim šolam torej niso osnovani. Zaradi velike važnosti strokovnega izobraženja bodo naj kmetijske šole vsem kmetovalcem živo priporočene, če le količkaj vzmorejo; saj stroski niso toliki! Denar, katerega potrošijo za nje, ni zavržen, marveč dobro naložena glavnica, ki bo dajala svoj čas lepih obresti. Kdor pa misli, da stroškov le ne bode vzmagoval, prosi naj podpore (ustanove), kadar so razpisane.

(Konec prih.)

Razne reči.

* **Kako cepiče razpošiljati, da medpotoma ne trpijo škode.** Ker je zdaj najugodnejši čas, da se sadjarji, ki si hočejo svoja sadna drevesa požlahniti, preskrbijo s cepiči, naj povemo, kako ravnati z odrezanimi cepiči, da med potoma ne trpijo škode ali popolnoma ne gredo pod zlo. Čevelj dolge vejice (cepiči) naj se položijo v mah, ki pa ne sme biti preveč namočen, ampak le srednjo mero vlažen. Mah se potem poveže s papirjem ali platnom. Ne preveč moker ne sme biti mah, rekli smo, in zakaj ne? Zato, ker premoker mah je še bolj škodljiv nego presuhi, kajti če cepič v presuhem mahu tudi nekoliko zvene, dá se laže oživiti in okrepčati, nego zaradi prevelike mokrote nekoliko plesnivi, ki kmalu postane tak, da za cepljenje ni več pripraven. Vsaka drugačna razpošiljatev — kakor na pr., da se cepiči vtaknejo v krompir, v ravno prej omito in potem zamašeno steklenico itd. — dandanes ni več potrebna, ker po železnicah pride zdaj vsaka reč v kratkem času daleč. Srednjo mero vlažen mah zadostuje razpošiljanim cepičem na vsako stran popolnoma.

* **Lisica prijateljica kmetovalcem.** Neki nemški kmetijski list piše: Na zadnjem občnem zboru društva nasavskih kmetovalcev in gozdarjev so storili ta le ukrep: „Družbeno vodstvo naj se poteguje pri vladi, da kaznuje otravanje lisic ter da določi varstveno dobo za to žival.“ Velika večina okrajnih podružnic gori omenjenega društva je prav živo podpirala ta ukrep. To je tudi naravno, ker je lisica kmetovalcu prav zelo koristna, kajti ona pokončava veliko množico miši, in vsak pameten kmetovalec jo mora zagovarjati. Lovci seveda niso tega mnenja, ker lisica tje in sem ugrabi kakega zajca, a s stališča kmetovalčevega je pa to tudi koristno. Kmetovalci morajo vse potrebno prirediti, da branijo svoje prijatelje izmed živalstva, in med nje gotovo spada zvita lisica.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 55. vprašanje v 11. št. „Novic“ nam je poslal gospod dr. Ipavic iz Šent Jurja, kateremu bodi presrčna hvala. Odgovor slove: Prav ste pogodili v odgovoru na 55. vprašanje v št. 11. Vaših prav pridnih „Novic“. Preplitva in presuha — večidel presuha — zemlja je vzrok, da se češpljevo drevo suši. Na breg sadimo toraj jablan, hruško in breskev, češpljevo drevo sadi v dolino blizu vode. In ako bi tudi g. M. N. v S. zopet skusil saditi in bi: 1. jeseni sadil, ne spomladi, 2. okoli debla trosil veliko plevela ali slame ali druge tvarine, da se drevo v koreninah ne suši; 3. tudi deblo s smrečjo skorjo odložil, da ne bi se sušilo, in 4. črez poletje prav marljivo zalival, vendar bi malo veselja doživel. Češpljevo drevesce raste najrajše v dolinici, v malo mokri zemlji, v topli, ne vetrovni legi. Toliko in tako se dosihdob izkušnje učile.

Vprašanje 76. V našo okolico pripeljejo vsako leto kakih 300 ali 400 panjev čebel v ajdovo pašo. To je nam čebelarjem v očitno škodo, kajti, kadar se jeseni paša konča, nastanejo hudi boji med domačimi in tujimi čebelami. Tako imamo na pr. 4. čebelnjake, ki so komaj do četrt ure hoda narazen. Ali določuje kaka postava, koliko tujih panjev se sme vzeti v en kraj na pašo? (J. M. v G. K.)

Odgovor: Žalibog na Kranjskem nimamo še take postave, katera urejuje čebelno pašo. Kolikor se spo-

minamo, bil je nekoč načrt take postave za Kranjsko uže narejen, a veljaven ni nikdar postal. Goričani imajo za to reč jako dobro deželno postavo, ki daje županom veliko oblast. Za nas velja glede čebelarstva le cesarska naredba iz l. 1775., na kateri podlogi je pa težko kaj ukreniti, ker je v protislovji z drugimi veljavnimi zakoni. Odškodnine do 2 kr. od panja smejo zahtevati le zemljiški posestniki, ne pa oškodovani čebelarji, in še to bi bilo težko doseči.

Vprašanje 77. Imam mlado svinjo, 7 mesecev staro, pripravno in namenjeno za pleme, a se noče bukati. Kako bi odpravil to nepriliko? (A. Ž. na L.)

Odgovor: Da se svinja ne buka, morebiti so vzrok nepravilna spolovila. Če je tako, ni pomoči, svinja bode ostala jalova. Lahko je pa kriva tudi pretečna krma, vsled katere je svinja predebela in so tudi spolovila z mastjo zalita. V tem slučaji si pomorete, če izpremenite krmo. Ako vse to ne pomaga, poskusite dati svinji španjskih muh, katerih doboste v lekarni.

Vprašanje 78. Je li znano kako sredstvo, s katerim bi se s škropilnico za peronosporo škropilo drevje, da bi se uničile gosenice? Zalege je v Vipavski dolini toliko, da se tudi najmarljivejšemu posestniku ne bode posrečilo zatreti je popolnoma. Večina posestnikov pa prav nič ne stori. Drevje bode letos močno cvelo, a bati se je, da gosenice vse uničijo. (A. Ž. na L.)

Odgovor: Nobenega nimamo sredstva, s katerim bi drevje škropili v omenjeno svrho. Vse take priporočane tekočine ali kar koli si bodi, so sama sleparija. Ne moremo Vam priporočati boljšega sredstva nego je gosenič ja bakla. Z gosenič jo baklo je dovolj, da se pritaknete gosenice in da ji le nekoliko osmodite dlako in ugonobljena je. To delo gre tako hitro iz pod rok in je tako ceno, da bi imelo tudi prednost, ako bi poznali kako uspešno tekočino za škropitev.

Vprašanje 79. Imam vino, ki je od sv. Križa na Dolenjskem, staro je 5 let, a sedaj je postalo jako čudno, čeravno je bilo poprej zelo dobro. Okusa je čudno sladkega in v kupici takoj očrni. Od kod pribaja to, in ali je kaj pomoči? (A. M. v K. na Gorenjskem.)

Odgovor: Vino, o katerem gospod vprašalec govori, dobili smo na ogled in poslali smo majhen uzorec tudi gospodu Dolencu, vodji vinarske šole v Grmu. Po dogovoru z gospodom Dolencem odgovarjamo to le: Vino očrni na zraku zaradi železa v njem raztopljenega. To prihaja od tod, ker niso oni železni deli soda (na pr. vijak), ki so na notranji plati, zakapani s smolo, ali pa se je smola odkrušila. Vino ni vže ob začetku popolnoma pokipelo, zato se mu pa sedaj sladkoba še toliko bolj pozna, ker se je del vinske kisline spojil z železom. No, čreslovinski kislo železo, ki je glavni sestavni del črnila (tinte), ima pa tudi nekako sladkobo, ki je podobna sladkobi poslanega vina. Vino ima pa tudi „miško“, ali kar Nemec zove „Mäuseln“, to je okus ali duh po miših, ki prihaja od razkrajajočega se sladkora ter se sčasoma utegne poizgubiti. Vaše vino, mislimo, da se še popolnoma popraviti, in sicer tako le: Pred vsem mu dodenite tanina in alkohola. Prvega dajte na hektoliter 15 do 20 *g*, drugega pa 1 %. Tanina in alkohola kupite v lekarni. Vino je potem očistiti z želatino in je pretočiti v prav čisto in z žveplom dobro zakajeno posodo. V tej posodi naj najmanj 2 meseca popolnoma mirno leži.

Vprašanje 80. Imam junčka, ki bode po leti poldrugo leto star, a rogova mu rasteta nazaj, kar ga zelo kazi. Ali se da to popraviti in kako? (O. S. v M. na Štajerskem.)

Odgovor: Sredstvo, s katerim se mladi govedi rogovi naravnajo, je to le: Vrhi rogov se tako zarežejo, da je mogoče zanjko od žice (dratu) okoli njih oviti. Oba rogova se potem na vrhu skupaj zvežeta, in žica se toliko napne, kolikor je prav. Sredi obeh rogov se vtakne med oba kos lesa, da se tam narazen držita. Na notranji strani, t. j. tam, koder naj se rogova na novo pripogneta, pa se rog z nožem ali pa s koscem stekla večkrat ostrga, a ne pregloboko, da se ne odlomi. Vse to delo je pa s pametjo zvršiti in zlasti gledati, da se živinče z žico kam ne zatakne. Žice je treba ve krat popraviti in vnovič napeti.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

161.

Na ovčarni.

Pot je bil enoličen. Voda je vedno naraščala. Popoludne sem pribrodil do neke zelo šumeče reke. Po letu tu ni prav nič vode. Da bi prišel na drugo stran, moral sem skakati po kamenju, kar je bilo nevarno. Gledal sem, da bi vsaj do večera prišel na kako višino. Podvizal sem se, kar se je dalo, ali vse je bilo zastonj. Večer se je bližal, dež ni hotel ponehati, in kamorkoli sem se ozrl, vse sama ravnina. Udavši se v osodo svojo, postavil sem ranec v vodo, potegnil čez glavo ameriški plašč, in tako sem ves premočen in lačen presedel vso drago noč v dežju.

Ko je začelo malo svitati, vzdignem se. Sedaj šele sem sprevidel, kako sem napak ravnal včeraj, da nisem napravljal nobenih znamenj, koder sem šel. Zato nisem vedel, kamo naj se obrnem. Vedel sem sicer, da Portland stoji na zapadnej strani, ali kje je zapad, kje izhod? Tema je še bilo iz z nebesa je še vedno lilo. Tu sem sprevidel tudi to, kako je potreben kompas, in sklenil sem, da ga koj kupim, kakor hitro pridem v Portland. V tej negotovosti sem se priporočil božjej previdnosti ter šel dalje. Ves utrujen sem začel kmalu pešati, nogi

ste mi odpovedali, moč mi je ginila in želodec je glasno krulil. Ril sem in ril naprej, in ko sem bil naredil uže dober kos pota, zaslišim z daleč šumenje vode. Ko se jej približam, opazim ves zavzet, da stojim ob reki na tistem mestu, kjer sem jo včeraj preskočil. Kaj pa sedaj? Nič drugega kakor spustiti se z novega na pot, ali v drugem smeru. Tega dne sem začel obupavati o rešenju svojem. Dež je vedno lil, črne megle so visele nad ravnino, in nikjer nobene žive stvari. Bilo je uže popoludne, in jaz še nisem nikamor prišel. Kaj bode!

Tu nenadoma zagledam z daleč dva potnika. To je povzdignilo pojemajoče moje upanje. Srečam se ž njima. Tujca sta na moja vprašanja naglo odgovarjala, kajti rada bi bila ob tem grdem vremenu kmalu dospela na najbližnjo ovčarno, do katere pa je bilo še dve uri hoda. Spodbadala sta me, naj le kar grem ž njima, in to brez oklevanja, ker ne kaže muditi se. Šel sem nekaj časa ž njima, ali čedalje veče slabosti so me obhajale, in nič več nisem mogel naprej. Počenil sem, da se spočijem, tujca pa sta odšla. Ostal sem sam, in čudne misli so mi rojile po glavi. Ali me bode res konec v avstralijskih pustinjah? Na vse zadnje se zopet spravim po koncu in lezem naprej. Za večera zagledam v daljavi, da se nekaj beli, in kmalu potem sem uže razločil drevesa in med njimi plehato streho. Tudi se mi je videlo, da zadaj stoji jezero. Slednjič sem prilezel do visokega plota. Malo nazaj je stal ugleden dom, in poleg več manjših poslopij. Ves prostor pa je bil ograjen, in sredi dvora je stal s platnom pokrit voz. To je bila ovčarna.

Zavil sem proti hiši; bila je zaprta. Spustim se k prvemu manjšemu poslopju, kar stopi ven mlada čedno opravljena gospa. Ko jo poprosim, da bi mi dovolila spati v hlevu. Uljudno se mi je nasmejala ter omenila, da ni treba v hlevu spati. Deset minut naprej ob jezeru stoji hiša, kjer dobivajo potniki streho in jed zastonj. Ker sem bil preveč utrujen in v takej „hordi“ še nikdar nisem ostal, poprosil sem jo zopet, naj mi za ta pot dovoli leči v pokriti voz. Z veseljem mi je dovolila, in koj na to je prinesla kruha in mesa. Ves vesel sem zlezel v voz. Bila je uže skoro noč, in veter je silno pihal. Ali jaz se nisem dosta brigal zanj, ogrnil sem se s plaščem in slastno použil kruh in meso. Potem sem se stegnil po trdih deskah in sladko zaspal.

Zjutraj se je solnce vendar enkrat zopet pokazalo. Spustil sem se na pot, in komaj sem se pokazal izza vrta, zagledam jezero in ono hordo, katere mi je bila uljudna gostiteljka zvečer omenila. Pred hordo je stalo več ljudij, med njimi tudi ona dva potnika, ki sta me na potu samega pustila. Prašal sem te ljudi, kodi drži pot v Portland. Rekli so mi, naj preje stopim v hordo in se najem, potem mi hočejo pokazati. Tu še le sem izvedel, s kakega namena so bile avstralijske ovčarne ustanovljene.

Kakor znamo, ima Avstralija malo oravne zemlje, pač pa lepih pašnikov in bujnih gozdov. Ko je Angleška prve naselbine tu ustanovila, razdelila je pašnike naselnikom. Od teh velikih prostorov plačujejo squatterji zelo majhen davek, ali zato morajo dajati zastonj streho in hrano potnikom, ki se oglašajo, pa tudi razna živila, n. pr. meso, moko, čaj, slador itd. morajo vedno imeti v zalogi in prodajati vse po istej ceni, kakor njih stane. Po vrhu morajo taki naselniki pota po svojej zemlji v redu imeti, in vsakega dne za večera po pol ure trobiti na rog, da potniki na ta glas najdejo pot k ovčarni. Vse to so ugodnosti, ki jih zna najboljše ocenjati potnik sam. Ovčarne so tako važne naprave, da bi tudi najsrečnejši tniki, ako bi jih ne bilo, ne mogli takih dolgih potov delati. One so edina rešitev zavetja in dosti potov edina potniku v neskončnih pustinjah avstralijskih.

V vsej Avstraliji je do 3000 takih ovčarn. To so navadno leseni stani, nekateri tudi podzidani, v katerih stanujejo pastirji in nadzorniki. Opasane ovčarne s plotom, in blizu sta po dva ali trije ribniki, kjer ima živina po letu potrebno pijačo. Hlevov ni pri vsakej ovčarni Žival se klati po letu in po zimi po lesih, in mnoge krave tako podivjajo, da se spuste v potnika. Navadno je pri vsakej ovčarni tudi sadovnjak.

Squatterji se ukvarjajo tudi s poljstvom. Pri vsakej ovčarni je več ali manj polja; pa tudi lepih vinogradov sem dobil. Mnogi squatterji imajo po 100.000 drobnice, ki jo pasejo v manjših gručah zanesljivi in neustrašeni pastirji.

Ko sem se v hordi dobro poživil, nakupil sem potrebnih stvari in se poslovil. Več dni sem potoval brez posebnih zaprek po samem pralesu. Slednjič sem dospel na rop njegov. Tu se mi je odprl prekrasen vidik. Pred menoj je strmel visoki ognjenik Mount-Station, od katerega se vije cel venec gora. V ozadju je kipela veličastna gora William in za njo orjaški Mount-Ararat. Od tu dalje na zapad se vlečejo visoke gore viktorijske, odete z mogočnimi pralesi, po levej strani pa se širijo ravnine do samega morja, kjer sem v sivej daljavi opazil pristavno mesto Port-Ferri.

Prebrodivši v Mount-Stationu napeto reko, prišel sem za večera v naselbino Hochkirch, tri angleške milje od Hamiltona oddaljeno.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Obraz iz državnozborskega življenja.

Auspitz.

Tikoma pred velikonočnimi počitnicami zavrgel je, kakor se sedaj kaže za levičarje nepričakovano, državni zbor izvolitev moravskega nemškega poslanca Auspitz-a.

Auspitz je mož krog 55 let star, s precejšno goličavo vrh glave, zato pa z dolgo rujavo, še ne sivo brado. Obraz in govor njegov razodeva prepeličarja čiste krvi, v obče pa je dobro podučen o gospodarskih vprašanjih in izrekoma v denarskih vprašanjih in pri marsi-

katerem vprašanji postavi se rad na svoje stališče. Med vsemi lastnosti njegovimi pa je med levičarskimi tovariši njegovimi najvišje cenjena ta, da je Auspitz bogat, da je večkratni milijonar. To je njegovi stranki ljubo, ker sicer bi ta volilni okraj zastopal pristaš češko-narodne stranke. Pa še v drugi namen je bogastvo Auspitz-ovo levičarjem dragoceno: Auspitz mnogo žrtuje za njegove strankarske namene, pravijo da njegove letne žrtve za stranko cenijo na 60.000 gld. To je veliko denarja, velika podpora za strankarske namene.

Glede volitve Auspitz-ove je omeniti, da se je že enkrat razpravljala pa se je vrnila odseku, pri volitvi sami bili so agitatorji njegovi zelo radodarni, darovali so za bolnice, cerkve, šole, požarne brambe in še celo za bališ neke županove hčerke prav izdatne svote in Auspitz bil je po rabi takih sredstev izvoljen z veliko večino. Toda večina državnega zbora, ki je zavrgla volitev, držala se je stališča. da mora biti volitev po postavi prost izraz volje dotičnih volilcev in da se kupovanje glasov načeloma ne sme dopustiti.

Glede ugodnosti trenutka za potrditev volitve imela sta odločilno besedo levičarska kolovodja Plener in Chlumecky, ta posebno zato, ker ima v predsedništvu poleg starega Smolke, dejansko sam odločilno besedo, Plener pa je sodil, da se v zadnji seji pred prazniki tudi desnica ne bode mnogo brigala za Auspitza in res je, da je bila vdeležba pri seji zelo mala, Čehi so trdno stali za poročevalcem manjšine, dr. Žaček-om, središče in Hohenwartovci, pa so bili odločni za manjšino, celo grof Coronini je glasoval zoper levico, prav tako tudi protisemiti in nemško-narodni pristaši, odločevati so imeli Poljci.

Plener dan pred razpravo praša klubovega načelnika Javorskega, kako glasuje poljski klub in ta mu odgovori, da je klub sklenil za potrditev volitve.

Videti pa je, da je enako na Poljski, kakor na Corininijev klub ognjeviti protigovor Žačekov napravil toliki vtis, da so si premislili, ker jih je bilo sram, potrditi tako omadeževano volitev. Videti je, da je tudi antagonizem kneza Czartoryskega proti Javorskemu posegel vmes. Zbere se parlamentarna komisija poljskega kluba in v tej so trije členi: Czartoryski, Čerkavski in Chamiec proti 2 členoma, Javorskemu in Benoc, sklenili so preklicati prejšnji klubov sklep in glasovati proti potrditvi volitve. Plener čul je o tej premembi sklepa, toda Javorski mu uradno ni naznanil ničesar, brškone razburjen, ker je v parlamentarni komisiji ostal v manjšini. Zavolj teh dogodb nastal je neki časnikarski prepir med levičarji in Javorskijem, ki dobro znači parlamentarske razmere tega trenutka. Javorski namreč prizadeva si posnemati zelo samovoljno postopanje umrlega prednika svojega Groholsky-ja, pri tem pa nikakor nima njegove veljave.

Vrh tega se je Javorski v tem slučaju krivega storil pomenljive taktične napake: Javorskemu je namreč najbolj znano, kako je zadnji čas škripalo med strankami desnice, Auspitz-ova volitev podajala je lepo priliko ljubav skazati nemškim konservativcem, pa tudi češkemu klubu, brez vsake žrtve. Javorski pa je vendar le manjo važnost polagal na vtrjenje zveze med klubi desnice, kakor na skazanje vljudnosti nasproti levičarjem. Zato pa je knez Czartorisky hipoma porabil priliko potegniti se za ožjo zvezo v desnici; to se mu je po vsem posrečilo, ker je nezadovoljnost z Javorski-jem že tako rastla in ker je ta pogostoma brez ovinkov pretil z zvezo z levičarji. Mogoče je, da to vedenje Javorski plača z načelništvom klubovem, in kakor se nam zdi ne v škodo sedajne državnozborske večine.

Czartoryski ima gotovo gorkeje srce za vzdržavanje sedanje večine. Gotovo pa je, da so tudi nepovoljnejše razmere med Plenerjem in Javorski-jem, ugodne za sedanjo večino.

Auspitz sam je seveda srdit, da je propadel; trdilo se je, da zopet prevzame kandidaturo v tem dvomljivem, pa večinoma češko-konservativnem okraju, drugi pa zopet trdijo, da se čuti zapuščenega od lastne nehvaležne stranke in da noče sprejeti nikakoršne kandidature več. Zopet drugi pa trdijo, da se mu bolehen in parlamentarnega delovanja siti Neuwirt umakne v trgovinski zbornici.

Mi se veselimo zmage večine sijajnega protigovora Žačekovega in pa zdravega prevrata v klubu poljskem.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Velikonočni prazniki praznovali so se letos pri krasnem spomladanjskem vremenu. Veliki teden bil je sicer še hladen, noči so bile celo mrzle in skoraj vedno je pihala hladna sapa. Koncem velikega tedna pa je postalo gorkeje, mrzla sapa se je polegla in izrekoma veliko soboto držala se je gorkota krog 12° R. višje. Vstajenja v škofijski cerkvi ljubljanski, pri katerem so sprevod vodili prevzvišeni knezoškof sam vdeležil se je gospod deželni predsednik baron Winkler, deželni glavar, mestni župan in vsi višji cesarski in avtonomni funkcijonarji, in pa velikanska množica ljudstva. Ravno tako krasni in sijajni bili so sprevodi v ljubljanskih predmestih in po deželi.

— „Službovnik za cesarsko in kraljevo vojsko. Tretji del. Pehota in lovska četa, poslovenil in založil Andrej Komel pl. Sočebran. Drugi natis službovnika z leta 1876 § 1—22 Ljubljana 1890.“ je naslov knjižici za katero se imamo zahvaliti neumorni marljivosti in požrtovalnosti edinega našega vojaškega pisatelja pl. Sočebrana. Vojaškim krogom, katerim je knjižica namenjena, živo priporočamo to lično in potrebno knjigo.

— **Gospod J. Anton grof Barbo** edini sin našega ranjkega poslanca J. grofa Barbo-ta, posestnik grajščine

Rakovnik pri Št. Rupertu, postal je dne 2. tm. udovec vsled smrti njegove še le 25 let stare soproge.

— **Beda na Kranjskem.** Prošnje prebivalstva kranjske po semenskem žitu, krompirju in fižolu množe se od dne do dne tako, da deželni odbor s kmetijsko družbo komaj zmaguje delo pozvedovanja, delitve in odpošiljanja. Kolikor čujemo, dobilo se bode krompirja raznovrstnega, in deloma prav žlahtnega mnogo, jarega žita in ovsa pa se ne bode moglo mnogo deliti, ker ima visoko ceno, se teško kupi in ker bode čas za setev teh žit kmalu pretekel. Beda sedaj najbolj pritiska v ljubljanski okolici in v Postojinskem okraju. Omeniti nam je, da je deželni odbor semenski krompir najboljših vrst in primeroma najceneje dobival s Češkega.

— **Gospa baronica Rastern,** rojena baronica Apfaltrern umrla je dne 7. tm. v Gradcu v starosti 74 let. Umrla bila je soproga umrlega barona Rastern-a, bivšega deželnega poslanca.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Tudi dunajsko življenje je sprejelo obraz velikonočnih praznikov, vsled tega nastala je neka praznična tihota v javnosti in izrekoma tudi v časništvu.

Praznovanju pridružila se je tudi denarna borza s tem, da so državne naše rente v ceni poskočile skoraj za toliko nakviško, za kolikor so padale pred Berolinskim borzinskem polomu. Danes je cena naše papirne rente zopet le nekaj soldov spod 89 gld. za 100 gld. imenske vrednosti.

To je zanesljivo znamenje, da svetovni mir ni v nevarnosti. Med nemško-liberalnimi in pa desničarskimi listi nastalo je precej ojstro pikanje v nalogi dodatne konference za češko-nemško poravnavo in pa v novih zahtevah nemškega veleposestva na Češkem. Nova „Presse“ in pa Pražka „Politik-a“ pripovedovale ste si že precej g.enke besede, zadnje dni pa se vidi, da se polega ta boj s tiskarskim črnilom, zato pa tudi ne dvomimo da se bodo dodatne poravnavske razprave na Dunaji dne 14. tm. akoprav ne gladko, pa vendar povoljno dognale.

Češko. — Dr. Matuš govoril je dne 7. tm. v staročeškem klubu mlado-boleslavskim o nemško-češki poravnavi rekoč, da se mu nikakor ni treba skrivati pred javnostjo in zato more on in vsak deležnik razprav z najboljšo vestjo potezati se za poravnavo. Potem razpravljal je govornik posamezne točke poravnave ter je v vsem svojem govoru kazal, da staročeška stranka ne misli na to, da bi krhala prejšnje dunajske dogovore.

Ogerska orožna tovarna še vedno nemore oddajati pri nji za ogerske honvede (brambovce) naročene repetirke in brambovski minister moral je zopet obrok podaljšati, ob enem pa je naročil pri avstrijski orožni tovarni 26.000 repetirk, tako, da bi jih ogerski ostalo za zdelati k večjem 160.000, toda strokovnjaki dvomijo, da bi te mogla zgotoviti v pravem času.

Laška. — Nemški državni kancler Caprivi pisal je dalje pismo laškemu ministerskemu predsedniku Crispi-u, na katero mu je ta takoj odpisal. Laški listi trdijo, da je v teh pismih zagotovljena dosedanja na ohranenje miru obrnjena politika.

Ruska. — „Novoje Vremja“ poroča, da je pričakovati v kratkem osobnih premembb med diplomati ruskimi, Nelidov sedaj v Carigradu, ima priti na Dunaj, Sinovjev vodja azijatskega oddelka pa ima priti za poslanika v Carigrad, tudi o premeščenji Šuvalova se govori.

Srbska. — Povodom obletnice oproščenja Srbske, namerava vlada odličnim politikom ruskim podeliti visoke rede.

Rumunska zbornica sprejela je ponedeljek z 73 glasovi proti 25 državni proračun v obče in je včeraj prestopila v nadrobno razpravo. Starašinstvo pa je sprejelo s 37 proti 3 glasovi zakon o uredbi okrajne uprave.

Kairo. — Stanley vrnil se je v Evropo. Emin paša pa nagloma pripravlja nov vojni izlet v sredno Afriko v imenu nemške države.

Najnovejše vesti.

Z DUNAJA dne 8. aprila se brzojavlja: **Njegovo veličanstvo cesar odpeljal se je ob 8. uri 25 minut v Monakovo obiskat nadvojvodico Gizelo.**

V predkraju Neulerchenfeld godili so se danes večer silni izgredi. Množica nabirala se je večinoma iz rokodelcev, ki niso imeli dela. Ko slepi streli policajev niso imeli zaželjenega vspeha, segla je straža po sablah. Ko se je druhal še pomnožila, razbilo se je več prostorov in se je imetje raztrosilo po cesti. V dveh žganjarijah spustili so žganje da je izteklo, potem so žganje zažgali in so se vneli tudi prostovi. Razbilo se je mnogo oken ter voz konjske železnice. Celo s kamenji od tlaka so metali. Mnogo ljudi se je dejalo v zapor. Po 8. uri zvečer došle ste v iznemirjene ceste dve eskadroni kojnikov in 1 batalijon peščev.

Grof Taaffe, ki je včeraj imel dalji razgovor z ogerskim ministerskim predsednikom grofom Szaparijem, odpeljal se je danes v Ortovo v Šleziji obiskat svojega zeta in hčere.

Odgovorn iurednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.